

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.051
у Хмельницькому університеті
управління та права
імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, професора
ЧОРНОЇ Жанни Леонтіївни
на дисертацію ПОРОЗОВОЇ Інни Юріївни
на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Відповідно до §14 Указу Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24.03. 2021 р. – ціллю імплементації даної стратегії, пов'язаної із охороною здоров'я є забезпечення рівного доступу до якісної медичної допомоги та медичного обслуговування. До завдань, спрямованих на досягнення цієї цілі, зокрема, віднесено забезпечення навчання медичного персоналу стосовно прав людини у сфері охорони здоров'я, у тому числі на доступ до якісної медичної допомоги, автономії пацієнтів, права на приватність, повагу до гідності, права на інформування у доступній формі, вільний вибір надавача послуг, вибір варіантів лікування або відмову від лікування, підвищення обізнаності населення про право на здоров'я; запровадження ефективних механізмів захисту прав пацієнтів. Однією із таких форм захисту – є самозахист як універсальний засіб протидії порушенням і протиправним посяганням на цивільні права та інтереси пацієнта. З огляду на це, вважаємо, що вибір теми дисертаційного дослідження є абсолютно виправданим, а актуальність відповідає запитам сучасного суспільства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Проаналізувавши анотацію та текст дисертації, зміст публікацій ПОРОЗОВОЇ Інни Юріївни можна зробити висновок, що здобувачці вдалося вирішити поставлені завдання та отримати нові, поглиблені для науки результати, які мають достатній ступінь обґрунтованості. Проведене дослідження має суттєве теоретичне і практичне значення.

Обґрунтованою та логічною є структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, ґрунтовних загальних висновків, списку використаних джерел (212 найменувань, із них 19 – іноземною мовою).

Мета дисертаційного дослідження чітко сформульована і полягає у визначенні особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта, а також розробленні науково-теоретичних пропозицій для вирішення

проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Для досягнення зазначеної мети розв'язано такі завдання : визначено поняття та ознаки пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я; охарактеризовано пацієнта як суб'єкта цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я; визначено поняття, форми та способи захисту цивільних прав та інтересів пацієнта; визначено поняття та способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта; розкрито особливості застосування окремих способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта залежно від об'єкту захисту; з'ясовано особливості самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта у сфері охорони здоров'я; розроблено науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, пов'язані із захистом цивільних прав та інтересів пацієнта. Предметом дослідження є самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Варто високо оцінити авторську дефініцію поняття самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта як засобів протидії фактичного та юридичного характеру, що виявляються у формі дії чи бездіяльності та застосовуються особою, уповноваженою на це законом або договором, у разі порушення та інших протиправних посягань, загрози порушення для захисту свого цивільного права та законного інтересу, так і права й інтересу іншої особи, пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичної послуги, а також із медичною допомогою, тілесною недоторканістю, приватним життям та його таємницею (с.23 дис.).

Заслуговує на увагу думка авторки, про те, що особливості правового статусу дитини-пацієнта можуть залежати від видів діяльності, якою займається дитина (наприклад, дитина-спортсмен), стану її здоров'я (дитина з інвалідністю, дитина-наркоман), соціального статусу та інших обставин (с.25 дис.).

Позитивно сприймається висновок про те, що пацієнтом є фізична особа, яка, незалежно від стану свого здоров'я, звертається (крім випадків, передбачених законом) до закладу охорони здоров'я будь-якої організаційно-правової форми та форми власності чи фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності з медичної практики, для надання медичної послуги, медичної допомоги, реабілітаційних послуг, а також участі у медичному експерименті, на підставі закону чи цивільно-правового договору, на відплатних або безоплатних засадах здійснення медичної діяльності (с.38-39 дис.).

Окремо слід оцінити висновки авторки про особливості цивільної правоздатності та дієздатності фізичної особи – пацієнта. Так, цивільна правоздатність фізичної особи як пацієнта характеризується такими

особливостями: а) усі фізичні особи є суб'єктами права на охорону здоров'я; б) здатність фізичної особи бути суб'єктом медичних правовідносин залежить від їх правоздатності; в) окремі цивільні права та обов'язки фізична особа може набути з досягненням відповідного віку, якщо це встановлено законом (с.47 дис.). До особливостей цивільної дієздатності відносяться такі: а) виникнення окремих видів дієздатності у сфері охорони здоров'я залежить від її віку та здатності усвідомлювати значення своїх дій та можливості керувати ними; б) виявляється через надання згоди, відмову від надання згоди, відкликання наданої згоди; в) у випадку недієздатності фізичної особи чи відсутності належного обсягу цивільної дієздатності, участь такої особи як пацієнта у цивільних правовідносин у сфері охорони здоров'я здійснюється за згодою їх законних представників; г) у невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди пацієнта та його законних представників, тобто фізична особа є пацієнтом, незалежно від наявності та обсягу цивільної дієздатності (с.49-50 дис.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати, зокрема, у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем форм, способів захисту, загалом, та самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта, зокрема, а також в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав», «Правові засади медичної діяльності».

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зрахованих за темою дисертації.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях і всеукраїнському круглому столі, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44. Основні положення дисертації, що виносяться на захист у належному обсязі відображені в анотації до дисертації, а її зміст відповідає встановленим вимогам.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. Текст дисертації є оригінальним, всі цитати коректно позначені та зазначені у списку використаних джерел. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом виявлено не було.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію ПОРОЗОВОЇ Інни Юріївни, водночас, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Дискусійним є п.3 наукової новизни, в якому авторка зазначає, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними (с.24, 126 дис.). Відповідно до ч.1 ст.37 ЦК України над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, встановлюється піклування. А, відповідно до ст.55 ЦК України опіка та піклування встановлюються, зокрема, з метою забезпечення особистих немайнових прав та інтересів повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки. Оскільки, в даному випадку мова йде про такі особисті немайнові блага, як життя та здоров'я, то, на нашу думку, для відмови від проведення профілактичних щеплень або відкликання згоди на проведення профілактичних щеплень фізичної особи з обмеженою цивільною дієздатністю потрібна згода піклувальника.

2. Додаткової аргументації потребує п.8 наукової новизни щодо обґрунтування необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу (с.25, 138 дис.). Так, відповідно до ч.2 ст.284 ЦК України фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років і яка звернулася за наданням їй медичної допомоги, має право на вибір лікаря та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій. Така ж норма міститься і в абзаці 1 ст.38 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. Можна зробити висновок, що у даному випадку припускається згода такої особи на надання їй медичної допомоги.

3. Більш детального обґрунтування потребує п.12 новизни в частині визначення такої умови застосування способів самозахисту відказного характеру для пацієнта у правовідносинах із трансплантації, як наявність повної цивільної дієздатності фізичної особи, яка застосовує самозахист (с.26, 162 дис.). Так, в абзаці 2 ч.1 ст.14 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» від 17.05. 2018 р. передбачено умови, за яких живим донором гемопоетичних стовбурових клітин може бути також особа віком до 18 років. Тобто, така особа може і не мати повної цивільної дієздатності.

4. Бажано уточнити думку авторки щодо «права на захист»: чи є воно елементом суб'єктивного цивільного права, наприклад, права на надання медичної допомоги, чи є окремим суб'єктивним правом особи (с.66, 67 дис.).

Разом з тим, наведені зауваження не впливають на позитивну оцінку роботи. Дисертація є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження ПОРОЗОВОЇ Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – **ПОРОЗОВА Інна Юріївна** – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

**доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, професор**

Жанна Чорна